

Samo Marec

AKO

**SA ZBAVIŤ ZÚFALSTVA
ZO SLOVENSKA**

a demokraticky, mierumilovne a kultivovane

**PORAZIŤ
ROBERTA
FICA**

„Ako si zbankrotoval?“ spýtal sa Bill.
„Dvojakým spôsobom,“ povedal Mike.
„Postupne a potom naraz.“

—— Ernest Hemingway, *Slnko aj vychádza*

„Standing in the sun with a popsicle,
everything is possible“

—— Soul Asylum, *Without a Trace*

Obsah

ÚVOD: Ja a moji ľudia	9
PRVÁ ČASŤ / KTO, AK NIE ON?	25
Z premiéra na radového poslanca za tri týždne	27
Ak to pokazíte, bude to katastrofa	34
Dovoz vakcíny Sputnik ako prípadová štúdia	42
To neděláš dobře s těma sirkama, Jaromíre	51
Ľudia trpia a oni sa hádajú	63
Hľadanie strateného hlasu	69
Kollár, Kollár a Pellegrini	77
For Slovakia, for us	90
DRUHÁ ČASŤ / POUČENIE Z KRÍZOVÉHO VÝVOJA	95
Chceme to nejako inak	97
Poučenie z kariéry Roberta Fica	107
Poučenie z demokratického spektra 1998 – 2024	120
Poučenie z prvej polovice roka 2024	134
Ako sa stráca dôvera v systém	142
Všetci sú v kúte	150
TRETIA ČASŤ / ODKIAL SA BERIE NESPOKOJNOSŤ?	157
Ornamenty a fundamenty	159
Hladný systému neverí	165
Cesta do hlbín voličovej duše	172
Debili medzi nami	179
Test Michalom Šimečkom	191
Medveď ako naše obrovské zlyhanie	197

ŠTVRTÁ ČASŤ / DESAŤ OTÁZOK, KTORÉ VÁS ZAUJÍMAJÚ, A JE ICH VLASTNE DVANÁŠŤ	205
1. Je Slovensko polarizované?	209
2. Je Slovensko protieurópske?	214
3. Chceme na Slovensku diktátora?	219
4. Je Slovensko proruské?	224
5. Ako vyzerá slovenský antisystém?	231
6. Je antisystém proruský?	239
7. Nachádza sa za Bratislavou čierna diera, o dedinách ani nehovoriac?	244
8. Čo vieme o voličovi Hlasu?	251
9. Tak prečo nám potom zvolili Pellegriniho?	258
10. O koho teda vlastne bojujeme?	272
11. Kedy sa to konečne zmení?	279
12. Aké to Slovensko teda je?	285
PIATA ČASŤ / AKO Z TOHO VON?	297
Tak choďte na tú Ukrajinu! A vy do Ruska!	299
Zabudnuté a krásne umenie kompromisu	314
Ľudia, ktorí nie sú ako my	321
Pár slov o ľuďoch, ktorých nepočúvame	327
Potrebuje viac, ale menej informácií	339
Traviči studní	348
Nemôžete chcieť zachrániť krajinu, ktorú nemáte radi	359
Ako z toho von	368
NEČÍTAL SOM CELÚ KNIHU, POTREBUJEM TO MAŤ V BODOCH	389
Podakovanie	393

jazykom: niet pochýb o tom, že koalícia zvíťazila v parlamentných aj prezidentských voľbách, ale ani v jednom prípade nešlo o drvivé víťazstvo. Do istej miery ide o samonaplňujúce sa proroctvo; koalícia vyžaruje silu, lebo vyžaruje silu, a z tejto pozície sily robí radikálne zmeny. Jej skutočná sila je však omnoho krehkejšia.

Vládna koalícia, alebo presnejšie Robert Fico, má dnes v slovenskej politike pod kontrolou všetko, a to, čo pod kontrolou nemá, pod ňou chce mať. Fico sa navyše vôbec netají tým, že mu nejde len o kontrolu politiky, ale že politická kontrola má zavládnuť aj tam, kde nepatrí – napríklad vo verejnoprávnej televízii. Rovnako sa netají tým, že prevzatie moci nevníma ako prirodzené striedanie politických garnitúr, ale ako boj. Ide do boja, chce v ňom zvíťaziť a disponuje množstvom nástrojov, ktoré mu to umožňujú. Taký Andrej Danko navyše otvorene hovorí, že keď už moc získal, nehodlá sa jej len tak vzdať (paradoxne sa mu to môže stať bez toho, aby sa ho niekto nejako veľmi pýtal).

Určite aj vy cítite, že na Slovensku vládne bojová atmosféra. To samo osebe nie je veľkou novinkou, ale nová je intenzita tohto boja: oponent nie je oponentom, ale nepriateľom. Hoci vlastne ani to nie je novinkou, veď si stačí spomenúť na to, ako sa o Robertovi Ficovi vyjadroval Igor Matovič (a vďaka tomu vyhral voľby). Novinkou však celkom určite je hrozba, že sa táto atmosféra reálne a fyzicky preleje do skutočného sveta; vlastne sa to už aj deje.

Ďalšou novinkou je hrozba, že tieto zmeny s cieľom zabezpečiť Ficovu beztrestnosť budú mať nezvratný charakter a zásadný vplyv na demokratickú povahu Slovenska. Opäť povedané ľudským jazykom: že sa agresivita, zastráňovanie a útoky budú stupňovať, že sa ocitneme na Slovensku, ktoré bude svojou politickou povahou niekde medzi orbánovským Maďarskom a Poľskom za vlády PiS-u (samozrejme, s lokálnymi špecifikami). Jednoducho, existuje oprávnená obava, že onedlho budeme žiť v akomsi pokrivenom a neliberálnom zriadení, ktoré síce navonok bude vykazovať známky demokracie, ale žiadna demokratická súťaž v ňom v skutočnosti existovať nebude.

*

Myslím, že je fér povedať, ako na tom som ja osobne. Ekonomicky sa zmietam medzi silným presvedčením, že každý by mal mať maximálnu a slobodnú možnosť na sebarealizáciu, a rovnako silným presvedčením, že nie všetci túto možnosť majú a mali by sme byť solidárni. Zásadný rozpor medzi týmito dvoma tézami si uvedomujem, ale neviem ho vyriešiť.

Ako človek som zároveň presvedčený, že každému by sme mali dopriať toľko občianskej slobody, koľko sa mu zažiada, aj keď s ním nesúhlasím. Vo svojej podstate si myslím, že vecí, do ktorých sa mám starať, je pomerne málo. V slovenskej spoločnosti – o politike radšej nehovoriac – mi dlhodobo a čoraz akútnejšie chýba empatia.

Som pevným zástancom členstva Slovenska v Európskej únii a Severoatlantickej aliancii, som presvedčený, že máme obrovské šťastie, že ich členmi sme. Ak by sme neboli, mali by sme sa celkom určite horšie, a to nielen materiálne, ale aj občiansky, civilizačne a bezpečnostne. Rovnako som presvedčený, že nič lepšie ako liberálnu demokraciu západného typu sme doteraz aj napriek jej chybám nevymysleli. Práve preto som rovnako presvedčený, že najväčšou hrozbou dnes je Robert Fico.

Posledné parlamentné voľby, pri ktorých si ľudia ako ja mohli povedať, že dopadli naozaj dobre, sa konali v roku 2010, vláda vtedy vydržala rok a pol a ani ten nestál za veľa. Predtým by som to isté vedel povedať o voľbách v roku 2002, v ktorých som prvýkrát disponoval volebným právom. Vtedy som bol takmer ešte tínedžer, dnes mám po štyridsiatke, parlamentné voľby sa za ten čas na Slovensku konali spolu sedemkrát, ale podľa mojich predstáv dopadli len dvoje. Od roku 2010, teda fakticky pätnásť rokov, nič. Ešte aj v roku 2020 sme síce „vyhrali“, ale v skutočnosti sme prehrali: prehralo presvedčenie, že môže existovať alternatíva, a to, čo si volič ako alternatívu vybral, sa skončilo debaklom³.

————— 3 O debakli a prehre presvedčenia, že existuje alternatíva, by sa ostatne dalo hovoriť aj pri vláde Ivety Radičovej. Debakel to bol a alternatíva sa ukázala byť nefunkčná. Posledná funkčná teda existovala v roku 2006; no a to sú už takmer dve desaťročia. Aj tá navyše dovládla len vďaka niekoľkým opozičným poslancom, ktorí vtedy náhle zmenili názor (preto o nich bežne hovoríme ako o kúpených). Práve vtedy sa zároveň odohrávali aj udalosti zaznamenané v Gorile.

Je to dlhodobá frustrujúca a navyše dnes, s Robertom Ficom v jeho mimoriadne agresívnej verzii, už aj veľmi vážne. Viem, vidím, počujem a čítam, že nie som sám, kto to tak cíti. Je to dokonca aj pochopiteľné: ľudia cítia sklamanie, strach a úzkosť. Mnohí so strachom čakajú (a Robert Fico sa im vyhráža), mnohí sa naozaj ľudsky trápia (a Robert Fico sa im vysmieva).

Tá frustrácia je obrovská a je aj pochopiteľná – ľudia z mojej generácie majú za sebou dlhé roky pozorovania, ako to nejde. Ľudia z generácie, ktorá porazila Mečiara, majú zrazu do činenia s autoritárskym Ficom. Aj ja som si v roku 1998 ešte ako šestnásťročný fafrnok, síce bez volebného práva, ale s pevným protimečiarovským étosom, myslel, že všetko už je vyriešené, všetky otázky zodpovedané, všetky boje vybojované a teraz bude už len dobre. To isté som si myslel aj v roku 2002, keď Mikuláš Dzurinda so šťastím poskladal druhú koalíciu, a ešte viac v roku 2004, keď sme vstupovali do Európskej únie. Je hotovo, teraz už len byť.

Takto to ale v žiadnom prípade nefunguje a navyše sa ukázalo, že to bol aj pomerne zásadný a škaredý omyl. Čiastočne ho, našťastie, môžem pripísať na vrub mladíckej naivity, ale to je dnes jedno: píše sa totiž rok 2024, štvrtýkrát vládne Robert Fico a situácia nielen na Slovensku, ale aj v jeho bezprostrednom okolí je taká vážna ako už dávno nie. Ten boj nás čaká znova, je našou generačnou úlohou a my ho musíme uchopiť do rúk.

V radoch ľudí ako ja je teda pochopiteľná frustrácia z dlhoročných prehíer znásobená vážnosťou situácie. Agresívna politická atmosféra vyvoláva agresivitu

v spoločnosti a tá vedie k sklamaniam, strachu, bezmocnosti, beznádeji a úzkosti. Práve strach, bezmocnosť a beznádej sa však zároveň, bohužiaľ, zmenili na akýsi začarovaný kruh, ktorý nás ťahá stále hlbšie a hlbšie. Myslím si, že je načase, aby moja generácia prevzala iniciatívu, ozvala sa, ponúkla riešenie a sformulovala nádej. Príbeh o proruskom a zbabelom Slovensku, ktorý si dnes hovoríme, totiž nekopíruje realitu a navyše nás k riešeniu nepribližuje, ale od neho vzdďaľuje.⁴ Ten príbeh je nepravdivý; to je tá dobrá správa.

Zlá správa je, že slovenská spoločnosť dnes nie je polarizovaná, lebo polarizácia predpokladá dve strany. Naša spoločnosť je dokonale fragmentovaná a tých deliacich čiar je množstvo. Vysvetlím, prečo za kľúčové považujem delenie na spoluprácu a izoláciu, ale okrem neho existujú aj ďalšie: liberálno-konzervatívne delenie alebo delenie na mesto a vidiek.

No a ešte horšia správa je, že z tejto fragmentácie jednoznačne ťaží Robert Fico. Ak teda fragmentácia pretrvá, bude z nej ťažiť aj naďalej. Práve on je totiž v takejto situácii schopný vytvoriť väčšinu a vládnuť. Budem sa snažiť vysvetliť, prečo to tak je a prečo je teda prekľnutie fragmentácie v našom záujme. A ako by malo vyzerať.

———— 4 V súvislosti so zbabelosťou som si spomenul na prieskum medzi obyvateľmi Rakúska. Rakúsko nie je členom Severoatlantickej aliancie. Na jar 2024 Rakúšanom položili dve otázky: 1. Mali by sa ostatné členské štáty NATO v prípade útoku postaviť na obranu Rakúska? 2. Malo by sa Rakúsko v prípade útoku postaviť na obranu ostatných členských štátov NATO? Na prvú otázku, teda či by Rakúsko mali brániť členské štáty organizácie, ktorej členom nie je, odpovedalo kladne viac ako 72 % respondentov. Na otázku, či by Rakúsko malo reagovať recipiálne, reagovalo kladne len necelých 14 % respondentov.

Dnes je pre nás mimoriadne dôležité, aby sme pochopili, aké mýty si hovoríme o sebe samých, o tých druhých a o Slovensku a aj to, ako sme sa k nim dostali. Ak sa chceme totiž pohnúť ďalej a poraziť Roberta Fica, musíme pochopiť, kde dlhodobo robíme chyby – my ako ľudia, aj my ako elity. Áno, aj my potrebujeme istú sebareflexiu. Situácia je dnes už naozaj vážna a omnoho viac príležitostí mať nemusíme.

Svoj podiel na tomto stave mám aj ja. Dlhé roky som predsa písal a hovoril o tom, ako veľmi je na Slovensku zle – až kým zrazu nie je naozaj zle. Dlhé roky som písal, ako sa nič nedá a nebude dať. Nieкто by dokonca mohol povedať, že som si na tom postavil značku.

No a potom, jedného dňa niekedy na jar v roku 2023, som si uvedomil, že ma to nebaví už nielen písať, ale ani čítať. Nie preto, že by situácia bola ružová, ale preto, že takto môžem písať pokojne ešte niekoľko ďalších desaťročí, ale ak ma nebaví čítať vlastné texty, je to vážny varovný prst. Naozaj sa chcem stať človekom, ktorý nebaví sám seba? Na to som predsa primladý a nezodpovedá to ani mojej povahe.

Veľa som potom rozmýšľal o tom, čo vlastne moje texty robia s čitateľmi. Ako sa asi cítia, keď ich čítajú? Čo to v nich vyvoláva, keď si na nich vyventilujem frustráciu, ktorá sa vo mne za týždeň nazbierala, a nechám ich tak? S čím potom vykročia do sveta, na ulicu, do svojho dňa? Rozumiete – písať viem, ale ako s týmto nadaním narábam?

Snažím sa to odvtedy robiť inak. Nie preto, že by situácia bola ružová – je skôr presne opačná –, ale jednoducho

preto, že aj realita sa dá opisovať presne, výstižne, trefne, ba dokonca aj vtipne bez toho, aby z nej kričala beznádej.

Táto kniha nič nemaľuje naružovo, veď veľmi ani nie je čo. Namiesto neustáleho utápania sa vo vlastnej bezmocnosti a hneve si však za cieľ dáva pomenovanie problémov a ponúknuť riešenia. Nepíšem ju preto, že Robert Fico päťkrát zvíťazil v parlamentných voľbách a je štvrtýkrát premiérom. To sa úspešným politikom síce zriedka, ale predsa len podarí. Nepíšem ju ani preto, že prešiel niekoľkonásobným politickým prerodom; aj to je prirodzené, najmä ak človek v politike pôsobí štvrté desaťročie.

Píšem ju práve preto, že Robert Fico dnes podľa môjho názoru predstavuje hrozbu pre demokraciu a bezpečnosť Slovenskej republiky. Koná v príkrom rozpore so slovenskými strategickými záujmami a na ich úkor presadzuje výlučne záujem vlastný. Prekáža mi to nie ako publicistovi s istými politickými preferenciami a hodnotovým nastavením, ale v prvom rade ako občanovi, ktorý chce na Slovensku bezpečne, čo najlepšie a najdlhšie žiť.

Robert Fico často hovorí, že ľudia ako ja nemajú radi Slovensko a nezáleží im na ňom, ba dokonca, že ho nenávidia. Je to presne naopak: túto knihu píšem práve preto, že mi na Slovensku a na jeho budúcnosti záleží. A práve preto som zároveň presvedčený, že v záujme Slovenskej republiky je aj nájdenie spôsobu, ako Roberta Fica demokraticky, mierumilovne a kultivovane nahradiť takou vládou, ktorá hrozbou pre demokraciu a bezpečnosť Slovenska nebude.

Ak sa teda chceme poučiť, potrebujeme pochopiť, kto a prečo volí strany na opačnej strane spektra. Potrebujeme pochopiť, aký je slovenský antisystém, z čoho pramení proruský sentiment a čo vlastne znamená. Dianie na Slovensku potrebujeme zasadiť do svetového kontextu a potrebujeme pochopiť svet, v ktorom na tom istom Slovensku žijú iní ľudia. Len tak môžeme pochopiť, s ktorými z nich a ako vieme spolupracovať. Ich počet je totiž prekvapujúco vysoký. Spomínal som už, že v slovenskej spoločnosti mi najviac chýba empatia?

Počas práce na tejto knihe som sa s rôznymi ľuďmi rozprával práve preto, že som sa snažil slovenskú spoločnosť pochopiť čo najkomplexnejšie. Dnes, dvadsať rokov po miklošovských reformách, by sme už mali vedieť, že človek nie je excelovská tabuľka. To ani náhodou nie je útok na Ivana Mikloša, len otázka, či nám tí ľudia náhodou nehovoria práve toto.

Na Slovensku je množstvo ľudí ako ja, teda ešte stále pomerne mladých, ale zároveň už nie úplne hlúpych. Myslím, že je čas, aby sme sa v spoločenskej diskusii ozvali aj my a aby nás v nej bolo omnoho viac počuť. Proti Ficovi to dvadsať rokov skúšame jedným spôsobom a dostali sme sa sem. Evidentne to teda nefunguje, no a keďže situácia je naozaj vážna, musíme to zmeniť. Aj my máme čo povedať.

Po parlamentných voľbách v roku 2023 sa začalo veľké pátranie po tom, aké vlastne to Slovensko je. Výsledok prezidentských volieb z jari 2024 toto pátranie ešte znásobil. To je skvelé – zároveň však mám pocit,

že tomuto pátraniu chýba snaha o skutočné poznanie a úplne si vystačíme s lákavými tézami, ktoré nás utvrdia v morálnej prevahe, ale zároveň aj v pocite, že sa nič nedá robiť.

Nie som prehnaný optimista, naopak: veľmi dobre vidím, čo sa deje, a veľmi dobre si viem predstaviť, čo sa ešte diať môže. Práve preto si táto kniha kladie dve otázky: aké vlastne je Slovensko? A aké je riešenie? No a ako uvidíte, Slovensko na tom nie je vonkoncom tak zle a riešenie existuje.

Robert Fico dnes podľa môjho názoru predstavuje pre demokratické a európske Slovensko bezpečnostnú hrozbu a mne trochu prekáža, keď mi niekto chce kaziť život. Potrebujeme ho poraziť a dá sa to takto.